

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 37.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Извази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по је-дан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМАЦ.

Ој, често пута из дана у дан
— к'о тешка мора, к'о оловни сан,
када се слегне на душе нам двор —
пакости ниске тиштао ме збор:
„Ко си ти? Шта си? Рапта ли си ти?
Да ли си човек, као што смо ми?
Ил' природино недоношче тек,
па међу људ'ма трајеш глупи век?
Ил' одсев раја из пакла нам дат,
што нам се силом намеће на врат,
да нам подемехом над делима бди?
Ко те је звао? На што си нам ти?“

Па ко то пита? Да л' га једе срам?
Да л' вреди да му одговора дам?
Јест, вреди; јер би бесавесник тај
од пуке уље пост'о силни змај.
Баш кад ми тол'ко рен под носом тре,
морам му дати одговор што пре.
Па де, раскрили слабог слуха двер,
и чуј ме ко сам и шта ми је смер.

Да, ја сам човек — тако мислим бар —
сувишан нисам, ако нисам прек;
у моме срцу букти света жар,
док у твој тиња, изумире тек;
кроз моје жиле не ври плава крв,
ал' ми и савест не подгриза црв;
пуки сам просјак — ил' међ' црв'ма мрав —,
ал' духом чио, велики и здрав;
јуначки уздам дивљих страсти ћуд —
што мање имам, мања ми је жуд;
не дувам никад у твој златни рог,
презирем оно, што је за те Бог;
живим за себе, за људе и дом,
не палим тамјан Богу никаком;
сам сам за себе и собом за све,

свака ми мис'о самостално гре,
а нисам луда, што у згодан трен
дршћући чена мудрачеву сен;
нити сам први, нит' друштвени смет,
нит' комедијаш, беспосличар клет'.
А одкле дођох и да ли сам зван,
јасно је сваком, као јасни дан:
поганих душа поганији дах
из љуцког блата диже ме у зрак,
а земских страсти неодољив ток
даде ми душу и животни сок,
да, као лекар, устављам им тек,
лечећи људе и лечећи век.
И ја с' не стидим занимања тог,
јер њим' сам често до свемоћи јак:
царујем, владам, к'о човек и Бог,
док мало за тим рину ме у мрак;
часом ме руже, час дижу у зрак:
данае учитељ — сутра опет ђак!

Рад ми је мучан, незахвалан, грк:
ругам се свету у очи, у брк,
а он ми тапше, смеје се у сласт
— то ми је цела награда за труд, --
а тим' ми само распаљује страст
и силом гони у разврат и блуд....

И није доста што с' претварат' знам,
улогу морам да искусим сам;
мало је што сам на даскама луд
— светина хоће да сам глумац свуд;
и ја се бацам у тај врашки сплет,
сам пробам живот и студирам свет;
искусим мане, па их лечим тад,
ал' то је бедан и жалостан рад!
Јер, кад ме сами згурају у кут,
онда ми веле: „Тамо није пут!“

О, апостоле, стани мало, стој!
 Је ли то пример? Је л' то морал твој?^а
 И нису они, него ја сам крив!
 А крив сам за што? . . . За то што сам жив!

Па тако бачен у тај вртлог њин,
 проводим живот као блудни син;
 убог на презрен — зазор им је то! —,

непознат е' добром, навикнут на зло,
 порочан собом — пркосећ' том' злу —
 одгоним порок, да врлине зру;
 прошлости дижем по заслужи храм
 и сликам даљне будућности мам,
 а има л' згоде — ја на цигли миг
 причврљим сваком заслужени жиг.

(Свршиће се.)

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*На добротворну цел.* Шаљива игра у 3 чина, написао Милан Савић. Први пут приказана у Новоме Саду 20. фебруара о. г.) (Наставак).

Нерадо заподирем у такве ствари, али морам рећи, да то није начин озбиљне оцене, и ја се одричем таког колегијалитета. Све да је алузија на неке личне мане пишчеве са свим основана, објективан критичар не би се њоме послужио. Кома је природа дала воље и дара; ко је за то спреман, да око себе разложно погледа и пресуди: тај има права на то баш и онда, ако и сам има погрешака. И не само да има основана права, него му је то и дужност. Има у литератури неко врло красно дело о постојању као врлини, а написао га је човек, који је неколико пута из једне вере у другу прелазео. . . Познато је, да баш најбољи педагози најгоре васпитају своју децу, па зар за то да немају права на поштовање као писци и судије? . . . Шкода и Ополцер били су и остају велики лекари, али су и они и боловали и умрли, па зар су зато мањи? . . . Зар вештак-карикатер ништа не вреди, ако је и сам карикатура? . . . Зар Хајне-а да питамо, како је смео написати ону песму:

„Du bist wie eine Blume“ . . .

кад се сетимо, где је то написао? . . . О, ко загледи у животописе најславнијих људи и највећих генија, наћи ће свугде понешто, што преговора заслужује. Та никога без греха, и на свету нема савршенства, па ко би чекао да му само анђели суде и да га поправљају, морао би се стрпети до страшнога суда. . . Пред нама је дело, а личне особине пишчеве интересују нас само у толико, у колико су тамо нашле израза. О томе смемо судити, и то је за објективну критику сав индивидуалитет пишчев . . .

Ово не бих био рекао, да се она алузија из публике није украда и у неку оцену. То у нас често бива; то је веома омиљен начин на-

падања, а требало би да се истреби. Крај шоље кафе могу се и тим начином уста излуфтирати, а ко узме перо, да оцењује дело, тај мора имати других мерила. . .

А сад појимо даље!

Треће је питање, је ли тај предмет у својим главним потезима онако схваћен, као што то иште узвишеност појезије и њена последња цел: да подигне, ослободи и оплемени? Је ли се одржао на висини опште човечанских осећаја и назора, или је добио тип локалнога значаја?

И на ово питање је ласно одговорити. И ако има по гдегде страпцутица, опет се мора рећи, да је тај предмет у главnome и на висини појезије, и на нивоу човечанства. Насртању нестриених матера, злурадости несавесних интриганткиња, и заједљивости пакосних удавача, које су већ преварили, ставља се као контраст чиста слика невиности, безазлености, смерности и лепоте — дакле слика овапућене појезије. То су врлине, које се славе и уздижу, и то је пут, којим треба жена да победи, и којим обично и побеђује. Све је друго празна варка и прозрочна лаж, која се брзо и сама ухвати, а право девичанство је сила за себе, која и нехотице свлађује. И саса и љубичица су цвет, па колика је разлика! Саса зинула и дигла главу, али ми опет поред ње пролазимо, а стидљива љубичица скрила се смерно у траву, погнула главу, али јој мирис далеко иде. Ето нас занео, па тражећи и берући њу, газимо јадну сасу . . .

Према свему овоме ја држим, да је предмет овога комада довољно оправдан. Истинит је; да се разумети и као опште човечански; добро је схваћен и на моралу основан. Истинитост, основаност, лепота и морал отвара му пута и нашем разуму и нашем срцу, па је тиме дејство већ у полу припремљено.

Рекох само у полу, јер за пуно дејство иште се још много више, а то, на жалост, није потпуно достигнуто.

Најглавнија је погрешка, што тај тако згодан предмет није добио оног снажног, јасног и још идеалисаног израза, као што га обично добија у уметничкој изради. Идеја је претрпана штафажом, и од побочних предмета једва разазнајеш главно. У првом и другом чину једва мало незнатна трага правој замисли, и тек трећи чин износи нам бледу слику онога, што је писац својим делом наумио. Сукоб страсти тако се отегао и оснажио, да је све друго у засенку. У читаве две радње све се врза око Олге и Лепосаве, као две супарнице, и ми сви држимо да је сав заплет у томе сукобу и не мислећи на Мару и Анку. Тек трећа радња казује нам из далека, шта се међутим збило. Тиме је наравно целина замисли тако раскидана, да ју је тешко скрпити, па баш и ако је гледалац скрипи, остаће му оно, што је морао од ње учинити — крпеж.

Али тим начином није само оштећена јасност и целина замисли, него и лепота и савршеност уметничке форме. Та погрешка је природна последица и других погрешака, које су доста замашне. Ја ћу их неколико навести примера ради.

Да није тог нејасног истицања саме замисли, да је њу писац одмах у целини својој прихватио, не би се ни експозиција морала тако задоцнити, као што је у овој прилици. Ми тек у трећем чину почињемо дознавати о осећајима Маре и Анке, Ђурђевића и Павловића, а до тога доба су нам ти елементи са свим непознати. Ми не знамо куда ћемо с њима за читава два чина, и чисто нам се чини, да су излишни.

С тога је и заплет много изгубио. Да је одмах с почетка јаче изражена мисао о снази правога девичанства, заплет би био много јачи и много интересантнији. Сукоб би био потенциран и пренесен на шире земљиште, па би нам и машти дао већег маха. Тиме би, наравно, и расплет био лакши, природнији и занимивији.

И радња би била живља, и задржала би свој континуитет и своју постепеност, да је писац већ с почетка унео у њу све своје елементе. Овако је први чин почео са нешто мало права, али једнострана живота, који се у другом чину расплинио у епизоде, да тек при свршетку покаже нешто мало радње, а трећи чин је дочекао, да мора испричати оно, што је требало да се већ давно пред нашим очима збило, не би ли то као радњу осетили.

Под тим истим теретом стењало је и пртање карактера и психологија. Нама је чисто чудно, откуд у један мах у Маре и Анке толико љубави и толико енергије; откуд у Станка и Косте тако чврсто уверење о честитости тих девојака, кад томе у прва два чина не беше ни трага, ни клице. Шта је њих тако брзо свладало? Да л' прилике, што се десиле при предста-

ви, или неке друге после представе? Ми то све незнамо, јер пред нама се није збивало: о свему томе једва је у првом чину тек мале наговести. За то и јесте трећи чин тако рећи са свим за себе — одвојен и једва се танким кончићима за прва два држи. Он није физиолошки део целога организма, него трансплантација, која се чемерно храни и по мало изумире. Да је живље циркулације између делова првога и трећег чина, да је други чин јачи и пунији, да су сви ти делови у један мах — као оно тело из срца — из једне целе, чврсте замисли своју крв, своју храну добијали, онда би се осетио цео склоп као жив организам нормалних размера.

Осим ове главне и тако рећи фундаменталне погрешке и њених наравних последица, било би још погледити, што није на свом месту. Није тако замашно, али се ипак мора споменути.

Нама је упало у очи, да има много репетиција. Репетиције нису најбоље сведочанство за духовитост пишчеву. Ко једну мисао неколико пута преживаће, ко једну ситуацију три-четири пута — и то узастопце — пред наше очи износи, тај се издаје, да га је фантазија издала.

И са призорима је био писац у невољи. Први чин је прешао прилично гладак и удешен, а већ код другог има неприлика. Читава група особа на позорници не зна, шта ће са паузом за време дијалога између Стане и Гранићке, а ни публика не зна, куда ће пре погледати. Трећи чин је са те стране са свим слаб. Хајде што не зна публика, од куда тај силан свет да једнако око Поповићеве куће набахива — може се мислити да је та кућа баш на ударцу, — ал' што их је писац тако збио, да морају једно друго с позорнице терати?

Дијалог је доста жив, а дикција обична: према особама и карактерима удешена. Језик сећа на пиџа, који се хранио и отхранио туђим млеком. Карактери су доста разноврсни, по гдекоји тип комичан, а ситуације у радњи и епизодама задахнуте лаким духом. Овде и онде промили се мало драстике и каустике, јамачно у намери, да се боље разуме и осети.

(Свршиће се.)

СИТНИЦЕ.

(*Несретан човек.*) „Ти си, брате, најсретнији човек, на свету“, — рећи ће неко своме познанику глумцу. „Имаш што год хоћеш и желиш.“ — „То је истина“, — одговори глумац. Само сам врло несретан у љубави.“ — „Како то?“ — „Па, ето, како! Прва девојка, коју сам заволео, удаде се за другог. Заволех другу, а она умре. Ова трећа опет удаде се за мене!“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

41. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 26.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 4. МАРТА 1886.

МАРИЈА СТУАРТОВА.

ЖАЛОСНА ИГРА У 5 ЧИНОВА, ОД Ф. ШИЛЕРА, ПРЕВЕО С. Д. К.

ОСОБЕ:

Краљица Јелисавета	Д. Ружићка.
Марија Стјуартова	С. Вујићка.
Гроф Лестер	Миљковић.
Гроф Шрусбери	Милојевић.
Барон Борли	Ђурђевић.
Витез Палет	Лазић.
Мортимер	Ружић.
Ана Кенедијева	Ј. Добриновићка.
Белијевр	Кестерчанек.
Окељ	Петровић.
Мелвиљ	Марковић.
Маргарита	З. Милојевићка.
Бургоин	Васиљевић.
Паж	Димитријевић.

Краљичина стража, пажеви, ловци.

У четвртак 6. марта први пут: „ДОБРЕ ВОЉЕ.“ Шаљива игра у 4 чина,
написао Милан Савић.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5
после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7¹/₂ А СВРШЕТАК У 10¹/₄ САХАТА.